

ԴԱՎԻԹ ՊԵՏՐՈՍՅԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԵՂԱՐՎԵՍՏԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՒՅԹՈՒՄ «ՈՍԿԵՐՉԱԿԱՆ ԱՐՎԵՍՏԻ» ՊԱՏՄԱԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՄԵԹՈԴԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

DOI: 10.24234/journalforarmenianstudies.v3i66.137

ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Հասարակական արդի իրավիճակում կրթության համակարգն ուղղված է ազգային մշակույթի վերածննդին և այլ ժողովրդների ու նրանց մշակույթի նկատմամբ հանդուրժողականության դաստիարակությանը, երեխաների և երիտասարդության հետաքրքրությունների պահանջմունքների սատարմանն արարմանը, դրանց բարեհաջող հասարակայնացմանը: Այս պարագայում գեղարվեստական մշակույթի համակարգի համակարգաստեղծ գործոն է հանդիսանում մարդու գործունեությունը գեղարվեստական տարածության յուրացման և ինքնարտահայտման գեղարվեստական միջոցների որոնման բնագավառում:

Դպրոցականների գեղարվեստական դաստիարակության հիմնական խնդիրները առնչվում են նաև հայկական գեղարվեստական արհեստների, մասնավորապես ոսկերչական արվեստի իմացության հետ՝ առաջնահերթ համարելով նրա պատմաժամանակագրության ուսումնասիրումը:

Հայկական գեղարվեստական մշակույթն ինչպես տեսական, այնպես էլ գործնական առումներով սովորողների զգայական ոլորտի և ստեղծագործական գործունեության հիմնական միջոցներից մեկն է՝ պայմանավորված գեղարվեստական մշակույթի յուրահատկությամբ, նրա ավանդականությամբ:

Գեղարվեստական կրթության ժամանակակից տեսության ոլորտում այդ գործընթացի կազմակերպման արդյունավետ պայմանների որոնումն ընթանում է սովորողի արվեստի տարբեր ձևերի հետ հաղորդակցվելու ուղղությամբ:

Այս խնդիրը կարող է լուծվել կրթության և դաստիարակության նկատմամբ համալիր մոտեցման դեպքում՝ արվեստների փոխներգործության պայմաններում:

Քանալի բառեր և արտահայտություններ. պատմաժամանակագրություն, ավանդույթներ, սովորույթներ, ժողովրդական արվեստ, գեղարվեստական արհեստներ, աշխատանքային հմտություններ, ոսկերչական արվեստ, կրթություն, դաստիարակություն, գեղարվեստական մշակում:

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Հայ ժողովրդի նյութական մշակույթի կարևոր դրսևորումները ձևավորվել են պատմական Հայաստանի աշխարհաքաղաքական դիրքին, բնակլիմայական պայմաններին, ազգային առանձնահատկություններին, ժողովրդի տեսական վիճակին և ճաշակին համապատասխան:

Հայկական ժողովրդական բազմատեսակ արհեստները, ավանդաբար փոխանցվելով սերունդներին, պահպանել են իրենց ազգային յուրօրինակ կողմերը և գրեթե ողջ համալիր հասել է մինչև մեր օրերը:

Հայկական ժողովրդական արհեստների խմբավորման և նրա առանձին մասերի ուսումնասիրության վերաբերյալ այսօր արդեն հրապարակի վրա են ամբողջական աշխատանքներ, որոնց նպատակն է մոտիկից ծանոթանալ ազգային ժողովրդական արհեստներին, նրանց ծագման և զարգացման պայմաններին:

Ժողովրդական արհեստների դերի բարձրացումը հասարակության կյանքում նրա զարգացման օբյեկտ օրինաչափություններից մեկն է: Ժողովրդական արհեստները դառնում են ժամանակակից գաղափարական պայքարի գործոն շնորհիվ այն հասկացության, որ այն միաժամանակ ազդում է մարդու գաղափարի, կամքի, զգացմունքների վրա: Հետևաբար ժամանակակից սերնդի նախապատրաստումը աշխատանքային, գիտական և հասարակական գործունեության անհնար է առանց վերջիններիս մասնակցության, որը կոչված է ծառայելու նրան անմիջապես, հազեցնելու գեղեցիկ դարձնելու նրա ամենօրյա

կենցաղը, միևնույն ժամանակ այն կարող է դառնալ գեղագիտական դաստիարակության իրական միջավայր:

Հայկական գեղարվեստական մշակույթը՝ որպես ուսումնաստեղծագործական աշխատանքի ձև, սովորողներին գինում է տեխնիկական գիտելիքներով, նրանց մոտ զարգացնում է աշխատանքային հմտությունները և գիտելիքներ, հոգեբանորեն, գործնական նախապատրաստում աշխատանքի և մասնագիտական կողմնորոշման:

Ի տարբերություն արվեստի մյուս ձևերի՝ ժողովրդական գեղարվեստական արհեստի ստեղծագործությունները հանդիպում են ամեն տեղ և ամենուր: Առանձնահատկությունը, որն արտահայտում է դեկորատիվ առարկայի ձևի և պրակտիկ նշանակությունը, աշխատանքային հմտությունների, գիտելիքների և գեղարվեստական ճաշակի միասնության մեջ, հնարավորություն է տալիս ազգային գեղարվեստական արհեստի պարապմունքների համալիր կազմակերպման, բացահայտելով դեռահասի աշխատանքային և գեղագիտական դաստիարակության միասնությունը:

ՄԵԹՈՂԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Թեմայի ուսումնասիրության ընթացքում կիրառվել են ազգային գեղարվեստական մշակույթի, մեր դեպքում ոսկերչական արվեստի ձևավորման և զարգացման հիմնարար խնդիրներով զբաղվող մի շարք հետազոտողների աշխատությունները, որոնց կողմից առաջարկվող մի շարք մեթոդներ վերլուծական, համար, գործնական: Որպես գրականություն օգտագործվել է հայ և արտասահմանյան հետազոտողների ուսումնասիրությունները (Մ. Շուգարով, Ս. Ավետիսյան, Ա. Եղիազարյան, Լ. Ներսիսյան, Մ. Կազան, Ա. Սալտիկով և այլք):

ՔՆՆԱՐԿՈՒՄ

Մետաղի գեղարվեստական մշակումը հնուց ի վեր պահպանել և զարգացրել է ժողովրդի վառ ստեղծագործական երևակայությունը, վարպետությունը, ավանդույթները, որոնք ժամանակի ընթացքում կրել են բազմաթիվ

փոփոխություններ, նորամուծություններ և այդ գործընթացները շարունակվում են մինչ օրս: Հայկական լեռնաշխարհը դեռ հնուց եղել է այն կենտրոններից մեկը, որտեղ զարգացել է մետաղի գեղարվեստական մշակման արվեստը: Այն հարուստ է եղել բազմաթիվ ոսկերչական օջախներով, ուր ոսկերչությունն անընդհատ զարգանում էր վարպետների ուսումնասիրությունների, նոր տեխնիկաների բացահայտումների և կատարելագործման շնորհիվ:

«Ստացվում է, որ իրերը պետք է լինեն ոչ միայն իսկապես օգտակար, այլ նաև համապատասխանեն մեր պատկերացումներին՝ համապատասխան մեր գեղագիտական կատարելակերպին» (Шугров М., 2001).

Հայկական ոսկերչությունը և արծաթագործությունը մեծ զարգացում են ապրել նաև եկեղեցու շնորհիվ, քանի որ եկեղեցական մասունքների ստեղծումը պահանջում էր ճկուն ստեղծագործական միտք, ոսկերչական վարպետություն և ավանդույթների պահպանում:

Հայ ժողովրդի կիրառական արվեստում առանձնահատուկ տեղ ունի մետաղի գեղարվեստական մշակումը և ոսկերչությունը, որի ակունքները թաղված են խոր հնադարում: Դեռևս մեր թվարկությունից առաջ երկրորդ հազարամյակի սկզբին Հայկական լեռնաշխարհի բնիկները ծանոթ են եղել մետաղին, այդ թվում ոսկու և արծաթի մշակման և օգտագործման հետ: Հայաստանը եղել է այդ արհեստի կենտրոններից մեկը և հարուստ է եղել բազմաթիվ ոսկերչական օջախներով, ուր ոսկերչությունն այնքան է զարգացել, որ նույնիսկ առանձին քաղաքներում ոսկերիչ արհեստավորները մասնագիտացել են հատուկ ճյուղերում:

Ինչպես նշում է Մ. Նովիցկայան, «Ազգային մշակույթն արտահայտում է երկար ժամանակ նույն տեղում ապրող արյունակցական կապեր ունեցող մարդկանց խմբի որոշակի առանձնահատկությունները: Այսպիսով, ազգային մշակույթը ներդաշնակության մեջ է գտնվում ազգային բնավորության հետ: Այն հոգեբանորեն համարժեք ձևով արտահայտում և իրականացնում է այդ բնույթը գեղարվեստական ձևի մեջ» (Новицкая М., 1994):

Քիչ չեն մեր մատենագրական հիշատակությունները ոսկյա և արծաթյա զարդարանքների, զենքերի, անոթների, խաչերի, մասանց պահարանների մասին:

Շատ ուշագրավ նմուշներ են տվել Հայաստանի հնագիտական պեղումները: Շենգավիթի(Երևան) պեղումներից հայտնաբերվել են մ.թ.ա. 2-րդ հազարամյակին պատկանող ոսկյա զարդարանքներ՝ մեդալիոն, մատանի և պարուրածն ոսկյա առարկաներ: Սևանի ջրերից ազատված տարածությունից, Լճաշենից հայտնաբերված ականջօղի մակերեսը հատիկավոր նախշերով է ձևավորված, նույն ձևով է պատրաստված գորտի ձևով զարդը, որի աչքերի տեղ ականեր էին դրված: Կարմիր բլուրից և այլ վայրերից ևս կան զարդեր, որոնք ցույց են տալիս, որ մ.թ.ա. 9-6-րդ դդ. մետաղամշակման տեխնիկայի կատարելագործման հետ կապված է՛լ ավելի բարձր զարգացման են հասնում արհեստի տարբեր ճյուղեր, այդ թվում՝ ոսկերչությունը:

Կարևոր նշանակություն ունեն միջնադարյան Դվին, Անի քաղաքների, Ամբերդ ամրոցի և այլ վայրերի հնագիտական պեղումները, որոնց ժամանակ հայտնաբերվել են մեծ քանակությամբ արծաթյա, պղնձյա և նույնիսկ ոսկյա անոթներ՝ նախշազարդերով, փորագրություններով, երբեմն ականազարդ, արծանագրություններով թասեր, գավաթներ և այլ իրեր:

Զարդերի մեջ առանձնահատուկ էին գլխի զարդարանքը, հագուստը, որոնցից շատերը բանեցվել են ամեն օր: Զարդերը պատրաստվել են ոսկուց, արծաթից և գունավոր ականերից, մարգարտից: Հայկական զարդերի մեջ մարգարիտը գրավել է պատվական տեղ: Մարգարիտը եղել է միջազգային առևտրի առարկա: Մարգարիտներով էին զարդարված թագավորական, եկեղեցական հանդերձանքները՝ գլխի հարդարանքը, նույնիսկ ոտնամանները:

Ոսկուց, արծաթից, մարգարտից, թանկարժեք գոհարներից կազմված Կարին-Շիրակի, Երևանի երանի զարդերը հայկական ոսկերչության ամենաշքեղ զարդերն են: Այդ զարդերի մեջ աչքի է ընկնում ոսկերիչ մասնագետների բարձր վարպետությունը:

Ամենից բազմազան են Վան-Վասպուրականի զարդերը, որոնց մեծ մասը կապված են տարազի հետ: Վանի ոսկերիչները սովորություն ունեին ոսկի մատանիների թանկարժեք ակների տակից քաշել ոսկի տախտակ, որը գոհարը պաշտպանում էր կեղտից և հատուկ փայլ հաղորդում նրան: Վանա լճի շուրջը գտնվող շրջանների գեղջկական տարազի հետ կրել են բազմազան զարդեր: Չնայած որ նրանք հաճախ եղել են արծաթից կամ այլ էժանագին մետաղների խառնուրդից, կիսաթանկարժեք ակներով, ապակյա ուլունքներով, բայց չափազանց արտահայտիչ ու գրավիչ տեսք են ունեցել՝ լինելով իսկական արվեստագետ վարպետների ձեռքի գործ: Զարդերի վրա բուսական զանազան վարդյակների, խաղիկների, կենաց ծառերի հետ ոսկերչական արվեստի տարբեր ձևերով պատկերված են արևը, լուսինը, աստղերը, ձկան, թռչունի, գազանների, հեքիաթային օձավիշապների և այլ պատկերացումները: Զարդերի մի մասը հին ծագում ունի, օրինակ, օձագլուխներով վերջացող ապարանջաններ (բրոնզյա դար), լուսնագարդ («նորը» իր տեսքով հիշեցնում է ուրարտական լուսնաձևը):

Ազգագրական - արվեստագիտական տեսակետից չափազանց հետաքրքիր են թոչնաման կրծքազարդերը: Կրծքազարդերից են նաև Արևիկ և Նորեր զարդերը՝ ոճավորված արևի և լուսնի պատկերներով, որոնցից նույնիսկ կախիկների ձևով կան թփեր-թոչնամարմիններ, լուսնաձևեր, աստղաձևեր, ընդ որում, այդ զարդերն էլ ունեն իրենց մանրիկ կախիչ ծաղիկները: Կախիչներով զարդերը նազանք են հաղորդել երիտասարդ կնոջը: Իններորդ դարի կեսից քաղաքների ծաղկման և առևտրի զարգացման շնորհիվ արհեստներում առավել խորանում է աշխատանքի բաժանումը: Ոսկերիչ արհեստավորները, կենտրոնացած լինելով քաղաքներում ստեղծված հատուկ արհեստանոցներում, միաժամանակ բավարարում էին նաև նոր առաջացած քաղաքային դասի և գյուղական դասի պահանջները: Ոսկերիչ և արծաթագործ արհեստավորները կատարել են նաև եկեղեցու, վանքերի և հոգևորականության պատվերները: Հայ եկեղեցական սպասքների լավագույն նմուշները կենտրոնացված են Էջմիածնի

վանքի թանգարանում: Այդ իրերի մեջ իրենց կատարման բարձր արվեստով աչքի են ընկնում մասանց պահարանները, սկիհները, գայիսոնները:

Պատմական դեպքերի բերումով հայ ոսկերիչներն աշխատել են նաև Հայաստանից դուրս՝ Կովկասի տարբեր քաղաքներում, Հունաստանում, Կոստանդնուպոլսում և այլ երկրներում: Իրենց նուրբ ու բարձրարժեք արվեստը շարունակելով և զարգացնելով օտար երկրներում՝ նրանք նպաստել են նաև այդ երկրներում ոսկերչության զարգացմանը:

Հայ ոսկերչության ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ սովետական իշխանության տարիներին վերածնվեց այդ հնագույն արհեստը և վերելք ապրեց:

Մետաղի գեղարվեստական մշակումը ժողովրդական գեղարվեստական մշակույթի տեսակներից մեկն է, որն ընդգրկում է արվեստի տարբեր ոլորտներ՝ փայտի գեղարվեստական մշակում, մետաղի գեղարվեստական մշակում, խեցեգործություն, գործվածքագիտություն, հագուստի մոդելավորում, ինտերիերի և էքստերիերի դիզայն, մեր օրերում ավելացել է նաև համակարգչային նախագծում և դիզայնում: Ն. Կուզնեցովան իրավացիորեն նշում է. «Գեղարվեստական գործունեությունը՝ որպես ամբողջական կազմակերպական գործընթաց, ենթարկվում է որոշակի օրինաչափությունների և սկզբունքների: Դրանք ազդում են ինչպես դաստիարակության, այնպես էլ գործընթացին մասնակցող սուբյեկտների դիրքորոշման վրա» (Кузнецов Н., 2008):

Գեղարվեստական մետաղամշակությունը հիմնականում ազնիվ մետաղների (ոսկի, արծաթ) հետ կատարվելիք աշխատանքն է: Այն ի սկզբանե հանդես է եկել սերտ համագործակցությամբ արվեստի մյուս ուղղությունների՝ մանրանկարչության, փայտամշակման, քանդակագործության, ակնագործության, խեցեգործության և ապակեգործության հետ՝ մշտապես հաղորդակից լինելով նրանց կրած փոփոխություններին և ազդեցություններին:

«Գեղարվեստական ստեղծագործության ստեղծման համար անհրաժեշտ է ոչ ավելի, ոչ պակաս առանձնահատուկ վերաբերմունք կյանքի նկատմամբ» (Мелик - Пашаев А., Новлянская З., 1995):

Ոսկուց, արծաթից նաև ոսկեզարդ բազմաթիվ իրեր և առարկաներ հաճախ հիշատակվում են մատենագրական աղբյուրներում: Մեծ քանակությամբ մետաղի գեղարվեստական մշակման իրեր հայտնաբերվել են պատմական քաղաքների պեղումների ժամանակ, որոնք ցույց են տալիս բոլոր ժամանակների վարպետների հմտությունը:

Այժմ մետաղի գեղարվեստական մշակման վարպետների գործը շատ հեշտ, արագ և գրեթե կատարյալ է դարձել մեր օրերի նորամուծությունների շնորհիվ: Ասպարեզ են եկել նորագույն ժամանակակից տեխնոլոգիաները, քանի որ զարգացման հետ մեկտեղ առաջ եկավ արագության և ճշգրտության պահանջը:

Մետաղի գեղարվեստական մշակումը սկիզբ է առել այն ժամանակ, երբ նախապատմական մարդը հայտնաբերեց մետաղը դարբնելու, ձուլելու և այլ մեթոդներով մշակելու հնարավորությունները: Այդ ժամանակ նա սկսեց կատարելագործել դրանք, բացահայտել բազմազան տեխնիկաներ՝ ձուլում, կռում, դրվագում, սևադապատում, արծաթապատում, փորագրում, դրոշմադրում, ցանցահյուսազարդում, ոսկեջրում և այլն:

Մետաղամշակման համար Հայաստանում օգտագործվել են բազմաթիվ մետաղներ՝ երկաթ, պղինձ, բրոնզ, ոսկի, արծաթ: Առանձնապես ոսկու կիրառումը լայն տարածում գտավ այն ժամանակաշրջանում, երբ մարդն առաջին քայլերն արեց դեպի գեղեցիկի ընկալումը և պնդվելու ձգտումը: Այդ ամենի թելադրանքով տեղի ունեցավ զարդերի՝ իբրև տարազին յուրահատուկ շուք հաղորդողի երևան գալը և դրանց անբաժանելի մի մաս դառնալը: Վարպետները սկսեցին զարդեր պատրաստել ոչ միայն կանանց, այլև տղամարդկանց համար:

Զարդերը պատրաստվում էին թանկարժեք և կիսաթանկարժեք մետաղներից բոլոր ազնիվ քարատեսակների կիրառմամբ, նաև ոսկրից և ապակուց:

Զուլում

Զուլումից առաջ վարպետը պատրաստում էր ձուլվող առարկայի մոդելը մոմից, պղնձից կամ փայտից: Առարկայի այն հատվածները, որոնք պետք է

լինեին առավել ամուր, ձուլվում էին ավագե կաղապարի մեջ: Կրկնվող դետալների համար արվում էր մեկ ամուր կաղապար, որը տալիս էր մեկ դետալի մի քանի ձուլման հնարավորություն՝ մեկ կաղապարով: Իսկ բարդ գործերի մոմե մոդելը արվում էր մի քանի կտորից, որոնք ձուլումից հետո միմյանց ամրացվում էին զոդման եղանակով:

Միջնադարյան Հայաստանի քաղաքում ձուլված բարդ իրերը քիչ քանակությամբ պատրաստվել են կավե կամ փայտե մոդելի օգնությամբ, որոնցից հանվող կաղապարը սովորաբար մի քանի մասից էր բաղկացած լինում: Նման եղանակով ձուլված բազմաթիվ աշխատանքներ գտնվել են Անի քաղաքի պեղումների ժամանակ:

Դրվագում

Դրվագումը դեկորատիվ կիրառական արվեստի հնագույն ուղղություններից մեկն է և մետաղի գեղարվեստական մշակման եղանակներից է: Դրվագումը մետաղի վրա նախապես ընտրված պատկերի կամ գրառման դակումն է՝ ծավալներով պատկերը ստանալու ձգտմամբ: Մետաղի գեղարվեստական դրվագումը գեղարվեստական դրվագման ամենաբարդ եղանակն է, քանի որ մետաղը դրվագելու համար պետք է զգալ ծավալը և ստանալ ընտրված պատկերը՝ պահպանելով մետաղի ճկունությունը: Դրվագման համար հիմնականում ընտրվում է պղինձ՝ իր փափկության և ճկունության համար: Մետաղի գեղարվեստական դրվագումը լայն կիրառվում է կենցաղային իրերի, դեկորատիվ առարկաների, զարդերի ստեղծման համար, ինչպես նաև ճարտարապետության մեջ:

Դրոշմագարդում

Դրոշմագարդումը մետաղի, փայտի կամ մակերեսների վրա զարդանախշերի, պատկերների, գրությունների փորագրումն է: Փորագրման արդյունքում ստացված խորությունները այնուհետև լցվում են այլ մետաղի ձուլվածքով կամ քարերով: Այդ մեթոդը շատ է կիրառվում ճարտարապետության մեջ, կառույցների ներքին հարդարման համար, ինչպես նաև ստեղծվում են

բազմաթիվ զարդեր դրվագման լայն հնարավորությունների և բազմաթիվ մեթոդների կիրառմամբ:

Փորագրում

Փորագրումը նախշաձևման տեսակներից է, որը իրերին տալիս է յուրահատուկ արժեք: Փորագրում կատարվում է երկու եղանակով՝ ձեռքով և մեքենայացված: Այն մետաղի, փայտի, ապակու կամ քարի մակերեսի վրա պատկերի գրառման ստեղծումն է նուրբ փորագրման եղանակով: Փորագրությունը սկիզբ է առել հենց մետաղի գեղարվեստական մշակման շնորհիվ, երբ սկսեցին ստեղծել փորագրված զարդեր, կենցաղային մետաղական իրեր, ինչպես նաև փորագրված զենք և զինամթերք:

Փորագրությունը սկսելուց առաջ մետաղը հղկում են և փայլեցնում: Ապա նախապես պատրաստված պատկերը կամ գրությունը փոխանցում դրա վրա և սկսում փորագրությունը:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

1. Ոսկերչական արվեստի նպատակն է այդ արվեստի հիմունքների յուրացումն այնպես, որ սովորողները դառնան ակտիվ ստեղծագործական գործունեության մասնակիցներ՝ օժանդակելով գեղագիտական դաստիարակությանը և գեղարվեստական կրթությանը:

2. Հայկական գեղարվեստական մշակույթը ներկայանում է հզոր և միևնույն ժամանակ անձի բազմակողմանի զարգացման, նրա հոգևոր աշխարհի և ստեղծագործական ընդունակության ձևավորման անփոխարինելի միջոց:

3. Ոսկերչական արվեստի դասաժամերը սովորողի մեջ ստեղծում են հուզական վերաբերմունք ազգային մշակույթի նկատմամբ:

Առաջարկվող մեթոդների նպատակն է բացահայտել ազգային գեղարվեստական արհեստների գեղագիտական դաստիարակչական հնարավորությունները:

Գեղագիտական օբյեկտի հետ սովորողների շփման որակի ծավալի մեծացումը տանում է աշխարհի գեղագիտական իմաստավորման և անհատի

գեղագիտական պահանջմունքների ձևավորմանը, ցանկություն առաջացնում արվեստի մասին իմանալ ավելին և շատ առնչվել նրան:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. **Кузнецов Н. (2008)**, Настольная книга практикующего педагога, Москва, Гросс медиа; ПОЦБЫХ, <https://libking.ru/books/sci-science/204403-igor-kuznetsov-nastolnaya-kniga-praktikuyushchego-pedagoga.html#read>
2. **Мелик - Пашаев А. , Новлянская З. (1995)**, Ступеньки к творчеству, Художественное развитие ребенка в семье. Москва, Искусство в школе. <https://chamaeleonbook.info/books/stupenki-k-tvorchestvu>
3. **Новицкая М. (1994)**, Человек и природа культуре: Введение центр в народной в народоведение, Москва, Изд-во планетариум герменевтика // Труды <https://search.rsl.ru/ru/record/01002717913>
4. **Шугуров М. (2001)**, Виртуальная герменевтика // Труды лаборатории виртуалистики. Вып. 13. Москва. <http://www.virtualistika.ru/centerlist.html>

REFERENCES

1. **Kuznyatsov N. (2008)**, Nastol'naya kniga praktikuyushchego pedagoga /Desktop book of a practicing teacher/, M., Gross media; <https://libking.ru/books/sci-science/204403-igor-kuznetsov-nastolnaya-kniga-praktikuyushchego-pedagoga.html#read>
2. **Melik-Pashaev A., Novlyanskaya 3. (1995)**, Stupen'ki k tvorchestvu, Khudozhestvennoye razvitiye rebenka v sem'ye /Steps to creativity, artistic development of a child in a family/, Moscow, Art in school, <https://chamaeleonbook.info/books/stupenki-k-tvorchestvu>
3. **Novitskaya M. (1994)**, Chelovek i priroda kul'ture: Vvedeniye tsentr v narodnoy v narodovedeniye /Man and Nature Culture: Introduction Center in Folk in Ethnology/, Publishing house "Planetariy germeneytika". <https://search.rsl.ru/ru/record/01002717913>
4. **Shugurov M. (2001)**, Virtual'naya germeneytika /Virtual hermeneutics/. <http://www.virtualistika.ru/centerlist.html>

Давит Петросян

**Методология исторической хронологии «Ювелирного искусства» в
армянской художественной культуре**

Заключение

***Ключевые слова и выражения:** исторический, традиции, национальное искусство, художественные ремесла, профессиональные навыки, мастерство работы с золотом, образование, воспитание, художественное структурирование.*

В современных социальных условиях система образования направлена на возрождение национальной культуры, создание уважения к другим народам и их культуре, а также на обеспечение молодежи необходимыми условиями для проявления интересов и успешной социализации. В данном случае ключевым

фактором для системы художественной культуры является человеческое участие и понимание художественной сферы, а также предоставление необходимых ресурсов для самовыражения.

Одной из главных проблем обучения искусству школьников является недостаток знаний об армянском искусстве, особенно о ювелирном искусстве, с учетом исторической важности изучения и исследования данной темы, а также в целом обогащения информации в этой области.

Армянская художественная культура как в теоретическом, так и в практическом аспектах будет оказывать эмоциональное и творческое влияние на учащихся, так как культура искусства чрезвычайно уникальна по своей природе и жизненно важна в своей традиционности.

В области художественного образования с точки зрения современной теории поиск подходящих и необходимых условий направлен на помощь учащимся в общении и взаимодействии с различными формами искусства.

Эта проблема может быть решена, если мы будем поощрять и приглашать учащихся к циклу обучения и воспитания, который будет происходить в условиях взаимосвязанности искусств.

Davit Petrosyan

Methodology of the historical chronology of "Jewelry Art" in Armenian artistic culture

Conclusion

Key words and expressions. *Historical, traditions, national art, artistic crafts, work skills, gold making skills, education, nurturing, artistic structuring.*

In the current social situation, the educational system is dedicated to the rebirth of the national culture and creating respect towards other nations and their culture as well as providing youth with the necessities for their interests and making successful socialization possible. In this case, a critical factor for the system of artistic culture is

human interference and understanding of the artistic sphere, the supplying of the right resources for self-expression.

One of the main problems that the education of art for schoolchildren faces is also the knowledge of Armenian art, especially knowledge of gold making art, taking into the consideration the historical importance of examining and researching this particular subject and generally having information about this.

Armenian artistic culture both theoretically and practically will influence students emotionally and creatively as the culture of art is incredibly unique in its nature and vital in its traditionality.

In the area of art education from a modern theoretical perspective, the search for appropriate and needful conditions is directed towards helping students to communicate and associate with different forms of art.

This problem could be fixed if we encourage and invite students to a cycle of education and nurture which would take place in interconnected conditions for arts.

Դավիթ Պետրոսյան - Խաչատուր Աբովյանի անվան ՀՊԱՀ գեղարվեստի ֆակուլտետի կիրառական արվեստի ամբիոնի հայցորդ, «Մխիթար Սեբաստացի» կրթահամալիր, «Ոսկեգործական լաբորատորիայի» ղեկավար, ուսուցիչ: Գիտական հետաքրքրությունները՝ ժամանակակից մանկավարժական մեթոդաբանություն, կիրառական արվեստի նոր ճյուղերի դասավանդման մեթոդաբանություն հանրակրթական դպրոցում, արհեստագործական մշակույթի պահպանման և զարգացման խնդիրները: Հեղինակ է երկու հոդվածի, ՀՊՀ «Արվեստ-արհեստ» բնագավառի «Ոսկեգործություն» առարկայի և ծրագրի (7-8) դասարանների համար: Lovedovedrive@gmail.com:

Давит Петросян – Аспирант кафедры прикладного искусства факультета изобразительного искусства Армянского государственного педагогического университета имени Хачатура Абовяна. Научные интересы: современная педагогическая методология, методология преподавания новых направлений прикладного искусства в общеобразовательной школе, проблемы сохранения и развития ремесленной культуры. Место работы: образовательный комплекс

«Мхитар Себастаци», руководитель «Ювелирной лаборатории», преподаватель. Автор двух статей, а также учебной программы и предмета «Ювелирное искусство» для учащихся 7-8 классов в рамках дисциплины «Искусство и ремесло» (Государственный стандарт общего образования). Lovedovedrive@gmail.com.

David Petrosyan - Is a postgraduate student at the Department of Applied Arts, Faculty of Fine Arts, at the Armenian State Pedagogical University named after Khachatur Abovyan. Research interests: modern pedagogical methodology, teaching methods for new branches of applied arts in general education schools, issues of preserving and developing craft culture. Place of work: "Mkhitar Sebastatsi" educational complex, head of the "Jewelry Laboratory," teacher. Author of two articles, as well as the curriculum and course "Jewelry Art" for 7th–8th grade students within the framework of the "Art and Craft" discipline (State General Education Standard). Lovedovedrive@gmail.com.

Խմբագրություն է ուղարկվել 03.12.2024թ.

Հանձնարարվել է գրախոսության 14.12.2024թ.

Հրապարակման է ներկայացվել 21.03.2025թ.